This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

297. g.
55.

600080135N

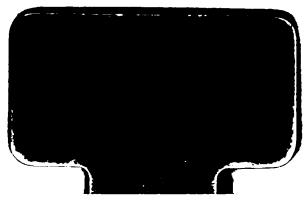

P. TERENTII AFRI

ADELPHI.

CAREFULLY REVISED
FROM THE MOST RECENT TEXTS.

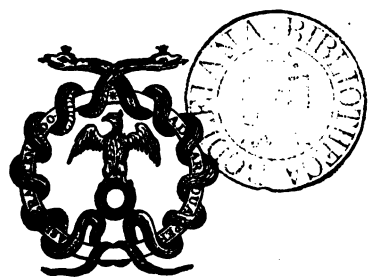

LONDON:
JOHN W. PARKER, WEST STRAND.
M.DCCC.LI.

247. 4. 55

ARGUMENTUM.

Duos cum haberet Demea adulescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æschinum,
Sed Ctesiphonem retinet: nunc citharistriæ
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Æschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripit: vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea jurgare, graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam, potitur Ctesipho citharistriam.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

MICIO *senex.*
DEMEA *senex.*
SANNIO *leno.*
ÆSCHINUS *adulescens.*
PARMENO *servus.*
SYRUS *servus.*
CTESIPHO *adulescens.*
SOSTRATA *matrona.*
CANTHARA *nutrix.*
GETA *servus.*
HEGIO *senex.*
DROMO *servus.*

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS ÆMILI PAULLI QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS, P. CORNELIUS AFRICANUS. EGERE L. ATILIUS PRÆNESTINUS, MINUTIUS PROTHIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI, TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU, L. ANICIO, M. CORNELIO, COSS.

PUBLII TERENTII AFRI ADELPHI.

PROLOGUS.

Postquam poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, et adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus:
Indicio de se ipse erit: vos eritis judices,
Laudin an vitio duci factum id oporteat:
Synapothnescontes Diphili comœdiast;
Eam Conmorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adulescens est, qui lenoni eripit
Meretricem in prima fabula: eum Plautus locum
Reliquit integrum; eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite
Furtumne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus neglegentiast.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobilis
Eum adjutare, adsidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam; cum illis placet,
Qui vobis universis et populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usust sine superbia.
Dehinc ne exspectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partim aperient;
In agendo partim ostendent; facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I.

SCENA I.

MICIO.

STORAX; non rediit hac nocte a cena Æschinus:
Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant.
Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam,
Aut ubi si cesses; evenire ea satius est,
Quæ in te uxor dicit et quæ in animo cogitat
Irata, quam illa quæ parentes propitii.
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare atque animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, sibi cum sit male.
Ego quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibus nunc sollicitor rebus? ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut præfregerit
Aliquid; vah, quemquamne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi?
Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre; is adeo
Dissimilis studio est; jam inde ab adulescentia,
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: et quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui; ille, contra hæc omnia,
Ruri agere vitam: semper parce ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvolo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
Do, prætermitto: non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremo alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adulescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri aut fallere, ita uti fit, patrem
Audebit, tanto magis audebit ceteros.

Pudore et liberalitate liberos
Retinere satius esse credo quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamans, Quid agis, Micio?
Cur perdis adulescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipse est durus præter æquumque et bonum:
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud quod amicitia adjungitur.
Mea sic est ratio, et sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit:
Studet par referre; præsens absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium
Sua sponte recte facere, quam alieno metu:
Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Set estne hic ipsus, de quo agebam? et certe is est.
Nescio quid tristem video: credo jam, ut solet,
Jurgabit; salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.—

SCENA II.

DEMEA. MICIO.

D. —EHEM, opportune: te ipsum quærito.
M. Quid tristis es? *D.* rogas me, ubi nobis Æschinus
Siet, quid tristis ego sim? *M.* dixin hoc fore?
Quid fecit? *D.* quid ille fecerit? quem neque pudet
Quicquam: nec metuit quemquam: neque legem putat
Tenere se ullam; nam illa, quæ antehac facta sunt,
Omitto: modo quid designavit? *M.* quidnam id est?

D. Fores effregit, atque in ædis inruit
Alienas: ipsum dominum atque omnem familiam
Mulcavit usque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat; clamant omnes indignissume
Factum esse: hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere? in orest omni populo; denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei operam dare, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus factum simile; hæc cum illi, Micio,
Dico, tibi dico; tu illum corrumpi sinis.
M. Homine imperito numquam quicquam injustiust,
Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.
D. Quorsum istuc? *M.* quia tu, Demea, hæc male judicas.
Non est flagitium, mihi crede, adulescentulum
Scortari, neque potare: non est: neque fores
Effringere; hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non siit egestas facere nos; tu nunc tibi
Id laudi duces, quod tum fecisti inopia?
Injuriumst: nam si esset unde id fieret,
Faceremus; et illum tu tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet;
Potius quam, ubi te exspectatum ejecisset foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
D. Pro Jupiter, tu homo adigis me ad insaniam.
Non est flagitium, facere hæc adulescentulum? *M.* ah,
Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta; de meo:
Amat; dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit, restituentur: discidit

Vestem, resarcietur; est, dis gratia,
Et unde hæc fiant, et adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. *D.* hei mihi,
Pater esse disce ab illis, qui veri sient.
M. Natura tu illi pater es, consiliis ego.
D. Tun consulis quicquam? *M.* ah, si pergis, abiero.
D. Sicine agis? *M.* an ego totiens de eadem re audiam?
D. Curæ est mihi. *M.* et mihi curæ est; verum, Demea,
Curemus æquam uterque partem; tu alterum,
Ego item alterum; nam curare ambos, propemodum
Reposcere illum est quem dedisti. *D.* ah, Micio.
M. Mihi sic videtur. *D.* quid istic? si istuc tibi placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Jam si verbum ullum posthac. *M.* rursum, Demea,
Irascere? *D.* an non credis? repeton quem dedi?
Ægrest: alienus non sum: si obsto: hem, desino.
Unum vis curem, curo; et est dis gratia,
Cum ita ut volo est; iste tuus ipse sentiet
Posterius: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit; tamen
Non nil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægre pati, illi nolui: nam itast homo:
Cum placo, advorsor sedulo et deterreo;
Tamen vix humane patitur: verum si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo; etsi Æschinus
Non nullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremo, nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam defervisse adulescentiam:
Gaudebam; ecce autem de integro: nisi quicquid est

Volo scire; atque hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II.

SCENA I.

SANNIO *leno*. ÆSCHINUS. PARMENO.

Sa. OBSECRO, populares, ferte misero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. *Æ.* otiose, nunc jam ilico hic consiste:
Quid respectas? nil periclist: numquam, dum ego adero, hic te tanget.
Sa. Ego istam invitis omnibus—
Æ. Quamquam est scelestus, non committet hodie umquam, iterum ut vapulet.
Sa. Æschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum. *Æ.* scio. *Sa.* at ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle
Factam esse, hujus non faciam; crede hoc, ego meum jus persequar:
Neque tu verbis solves umquam, quod mi re malefeceris.
Novi ego vestra hæc, Nollem factum, jusjurandum dabitur, te indignum
Esse injuria hac; indignis cum egomet sim acceptus modis.
Æ. Abi præ strenue; ac forem aperi. *Sa.* ceterum hoc nihil facis.
Æ. I intro nunc jam. *Sa.* at enim non sinam. *Æ.* accede illuc, Parmeno:
Nimium istoc abisti: hic propter hunc adsiste: hem, sic volo.
Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos:

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

Sa. Istuc volo ergo ipsum experiri. *Æ.* hem, serva. PAR. omitte mulierem.

Sa. O facinus miserandum! *Æ.* geminabit nisi caves. *Sa.* hei miseriam!

Æ. Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen.

I nunc jam. *Sa.* quid hoc reii est? regnumne, Æschine, hic tu possides?

Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

Sa. Quid tibi rei mecumst? *Æ.* nil. *Sa.* quid? nostin qui sim? *Æ.* non desidero.

Sa. Tetigin tui quicquam? *Æ.* si attigisses, ferres infortunium.

Sa. Qui tibi meam magis licet habere, pro qua ego argentum dedi?

Responde. *Æ.* ante ædis non fecisse erit melius hic convicium:

Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere; atque ibi

Usque ad necem opperiere loris. *Sa.* loris liber? *Æ.* sic erit.

Sa. O hominem inpurum: hicine libertatem aiunt æquam esse omnibus?

Æ. Si satis jam debacchatus, leno, es; audi si vis nunc jam.

Sa. Egon debacchatus sum autem, an tu in me? *Æ.* mitte ista, atque ad rem redi.

Sa. Quam rem? quo redeam? *Æ.* jamne me vis dicere id quod ad te attinet?

Sa. Cupio, æqui modo aliquid. *Æ.* vah, leno iniqua me non volt loqui.

Sa. Leno sum, fateor, pernicies communis adulescentium,

Perjurus, pestis: tamen tibi a me nullast orta injuria.

Æ. Nam hercle etiam hoc restat. *Sa.* illuc quæso redi, quo cœpisti, Æschine.

Æ. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male.

Argenti tantum dabitur. *Sa.* quid si ego tibi illam nolo vendere?

Coges me? *Æ.* minime. *Sa.* namque id metui. *Æ.* neque vendundam censeo,

Quæ liberast: nam ego liberali illam adsero causa manu.

Nunc vide utrum vis; argentum accipere, an causam meditari tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. *Sa.* pro supreme Jupiter!

Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria.

Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.

Verum enim quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.

Age, jam cupio, modo si argentum reddat; sed ego hoc hariolor.

Ubi me dixero dare tanti, testis faciet ilico,

Vendidisse me, de argento somnium; mox: cras redi.

Id quoque possum ferre, modo si reddat; quamquam injuriumst.

Verum cogito id quod res est: quando eum quæstum occeperis,

Accipiunda et mussitanda injuria adulescentiumst.

Sed nemo dabit: frustra has egomet mecum rationes puto.

SCENA II.

SYRUS. SANNIO.

Sy. TACE, egomet conveniam ipsum: cupide accipiat jam faxo: atque etiam
Bene dicat secum esse actum; quid istuc, Sanniost, quod te audio
Nescio quid concertasse cum hero? *Sa.* numquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hodie quæ inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa. *Sa.* quid facerem? *Sy.* adulescenti morem gestum oportuit.
Sa. Qui potui melius, qui hodie ei usque os præbui? SY. age, scis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdumst lucrum; hui:
Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paulum, atque
Adulescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi istuc fæneraret. *Sa.* ego spem pretio non emo.
Sy. Numquam rem facies: abi, non scis inescare homines, Sannio.
Sa. Credo istuc melius esse: verum ego numquam adeo astutus fui,
Quin quicquid possem, mallem auferre potius in præsentia.
Sy. Age, novi tuum animum: quasi jam usquam tibi sint viginti minæ,
Dum huic obsequare; præterea autem te aiunt proficisci Cyprum. *Sa.* hem!

Sy. Coëmisse hinc quæ illuc veheres multa; navem conductam: hoc scio,
Animus tibi pendet; ubi illinc, spero, redieris tamen, hoc ages.
Sa. Nusquam pedem: perii hercle: hac illi spe hoc inceperunt. *Sy.* timet:
Injeci scrupulum homini. *Sa.* o scelera! illud vide,
Ut in ipso articulo oppressit; emptæ mulieres
Complures, et item hinc alia quæ porto Cyprum.
Nisi eo ad mercatum venio, damnum est maxumum.
Nunc si hoc omittam, ac tum agam ubi illinc rediero;
Nihil est: refrixerit res: nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quam aut hic manere tamdiu, aut tum persequi.
Sy. Jamne enumerasti id, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hocine illo dignumst? hocine inceptare Æschinum?
Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?
Sy. Labascit; unum hoc habeo: vide si satis placet;
Potius quam venias in periclum, Sannio,
Servesne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem conradet alicunde. *Sa.* hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser?
Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:
Etiam insuper defrudet? nusquam abeo. *Sy.* ut lubet:
Numquid vis, quin abeam? *Sa.* immo hercle hoc quæso, Syre,
Ut ut hæc sunt acta, potius quam litis sequar,
Meum mihi reddatur, saltem quanti emptast, Syre.
Scio non te esse usum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse et gratum. *Sy.* sedulo
Faciam; sed Ctesiphonem video: lætus est

De amica. *Sa.* quid quod te oro? *Sy.* paulisper mane.

SCENA III.

CTESIPHO. SYRUS.

Ct. ABS quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimvero id demum juvat, si quem æquomst facere, is bene facit.
O frater, frater, quid ego te nunc laudem? satis certo scio;
Numquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin superet tua.
Itaque unam hanc rem me habere præter alias præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.
Sy. O Ctesipho. *Ct.* o Syre, Æschinus ubi est? *Sy.* ellum, te exspectat domi. *Ct.* hem!
Sy. Quid est? *Ct.* quid sit? illius opera, Syre, nunc vivo: festivom caput,
Quine omnia sibi post putavit esse præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in sese transtulit.
Nil supra pote; nam quid foris crepuit? *Sy.* mane mane; ipse exit foras.

SCENA IV.

ÆSCHINUS. SANNIO. CTESIPHO. SYRUS.

Æ. UBI est ille sacrilegus? *Sa.* me quærit; num quidnam effert? occidi:
Nil video. *Æ.* ehem, opportune: te ipsum quæro: quid fit, Ctesipho?

In tuto est omnis res: omitte vero tristitiem tuam.
Ct. Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem: o mi Æschine,
O mi germane: ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id, adsentandi magis quam quo habeam gratum, facere existumes.
Æ. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.
Hoc mihi dolet, nos pæne sero scisse, et in eum rem locum
Redisse, ut si omnes cuperent, tibi nil possent auxiliarier.
Ct. Pudebat. *Æ.* ah, stultitiast istæc, non pudor: tam ob parvolam
Rem pæne e patria? turpe dictu; deos quæso ut istæc prohibeant.
Ct. Peccavi. *Æ.* quid ait tandem nobis Sannio? *Sy.* jam mitis est.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.
Sa. Syre, insta. *Sy.* eamus: namque hic properat in Cyprum. *Sa.* ne tam quidem:
Quamvis etiam maneo otiosus hic. *Sy.* reddetur, ne time.
Sa. At ut omne reddat. *Sy.* omne reddet: tace modo, ac sequere hac. *Sa.* sequor.
Ct. Heus, heus, Syre. *Sy.* ehem, quid est? *Ct.* obsecro hercle te, hominem istum impurissimum
Quam primum absolvitote; ne si magis inritatus siet,
Aliqua ad patrem hoc permanet; atque ego tum perpetuo perierim.
Sy. Non fiet, bono animo es: tu cum illa te intus oblecta interim:

Et lectulos jube sterni nobis, et parari cetera.
Ego jam transacta re convortam me domum cum obsonio.

Ct. Ita quæso: quando hoc bene successit, hilare hunc sumamus diem.

ACTUS III.

SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

So. OBSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet? *Ca.* quid fiat rogas?
Recte edepol spero. *So.* modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

Ca. Jam nunc times, quasi nusquam adfueris, numquam tute pepereris.

So. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem hic non adest:
Nec est quem ad obstetricem mittam, nec qui adcersat Æschinum.

Ca. Pol is quidem jam hic aderit: nam numquam unum intermittit diem,
Quin semper veniat. *So.* solus mearum est miseriarum remedium.

Ca. E re natæ melius fieri haud potuit quam factum est, hera,
Quando vitium oblatum est: quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali ingenio atque animo, natum ex tanta familia.

So. Ita pol est ut dicis: salvos nobis, deos quæso, ut siet.

SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

Ge. NUNC illud est, quod si omnia omnes sua consilia conferant,

Atque huic malo salutem quærant, auxili nihil adferant,
Quod mihique heræque filiæque herili est; væ misero mihi,
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.
Hocine sæclum? o scelera, o genera sacrilega, o hominem inpium!
So. Me miseram, quidnamst, quod sic video timidum et properantem Getam?
Ge. Quem neque fides neque jusjurandum neque illum misericordia
Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope:
Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. *So.* non intellego
Satis, quæ loquatur. *Ca.* propius obsecro accedamus, Sostrata. *Ge.* ah,
Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil est quod malim, quam illam totam familiam dari mi obviam,
Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo est hæc recens:
Satis mi id habeam supplici: [dum illos ulciscar modo.]
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus;
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem, et capite pronum in terram statuerem,
Ut cerebro dispergat viam:
Adulescenti ipsi eriperem oculos: post hæc præcipitem darem.

Ceteros ruerem, agerem, raperem, funderem, et prosternerem.
Sed cesso heram hoc malo inpertiri propere? *So.* revocemus. Geta. *Ge.* hem,
Quisquis es, sine me. *So.* ego sum Sostrata. *Ge.* ubinam es? te ipsam quærito:
Te expeto: oppido opportune te obtulisti mi obviam,
Hera. *So.* quid est? quid trepidas? *Ge.* hei mi. *So.* quid festinas, mi Geta?
Animam recipe. *Ge.* prorsus. *So.* quid istuc prorsus ergost? *Ge.* periimus:
Actumst. *So.* loquere ergo, obsecro te, quid sit. *Ge.* jam. *So.* quid jam, Geta?
Ge. Æschinus. *So.* quid is ergo? *Ge.* alienus est ab nostra familia. *So.* hem,
Perii; quare? *Ge.* amare occepit aliam. *So.* væ miseræ mihi!
Ge. Neque id occulte fert, ab lenone ipsus eripuit palam.
So. Satin hoc certumst? *Ge.* certum: hisce oculis egomet vidi, Sostrata. *So.* ah,
Me miseram, quid jam credas? aut cui credas? nostrumne Æschinum?
Nostram omnium vitam, in quo nostræ spes opesque omnes sitæ?
Qui se sine hac jurabat unum numquam victurum diem?
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris?
Ita obsecraturum, ut liceret hanc se uxorem ducere?
Ge. Hera, lacrumas mitte: ac potius, quod ad hanc rem opus est porro, consule,
Patiamur an narremus cuipiam. *Ca.* au au, mi homo, sanun es?
An proferendum hoc tibi videtur usquam? *Ge.* mi quidem non placet.

Jam primum illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille infitias ibit, sat scio:
Tua fama et gnatæ vita in dubium veniet; tum si maxume
Fateatur; cum amet aliam, non est utile huic, illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacitost opus. *So.* ah, minime gentium:
Non faciam. *Ge.* quid ais? *So.* proferam. *Ca.* hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.
So. Pejore res loco non potis est esse, quam in quo nunc sitast.
Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest; hoc reliquum est,
Si infitias ibit, testis mecum est anulus, quem ipse amiserat.
Postremo quando ego mihi sum conscia, a me culpam esse hanc procul,
Neque pretium neque rem ullam intercesse aut illa aut me indignam, Geta;
Experiar. *Ge.* quid istic? cedo, ut melius dicas. *So.* tu, quantum potes,
Abi, atque Hegioni cognato hujus rem enarrato omnem ordine:
Nam is nostro Simulo fuit summus, et nos coluit maxume.
Ge. Nam hercle alius nemo respicit nos. *So.* propere tu, mea Canthara,
Curre: obstetricem accerse; ut cum opus sit, ne in mora nobis siet.

SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

D. DISPERII: Ctesiphonem audivi filium
Una adfuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiem adducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo: persuasit ille inpurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo jam, ubi siet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quæritare, numquam dicet carnufex.
Non ostendam id me velle. *Sy.* omnem rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quicquam vidi lætius. *D.* pro Jupiter,
Hominis stultitiam! *Sy.* conlaudavit filium:
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
D. Disrumpor. *Sy.* argentum adnumeravit ilico:
Dedit præterea in sumptum, dimidium minæ:
Id distributum sane est ex sententia. *D.* hem,
Huic mandes, siquid recte curatum velis.
Sy. Ehem, Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem. *Sy.* est hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Absurda; piscis ceteros purga, Dromo:
Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Paulisper: ubi ego venero, exossabitur:
Prius nolo. *D.* hæcine flagitia? *Sy.* mi quidem non placent:
Et clamo sæpe; salsamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre. *D.* di vostram fidem!

Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi,
Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. *Sy.* o Demea,
Istuc est sapere, non quod ante pedes modost
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt
Prospicere. *D.* quid? istæc jam penes vos psaltria est? 390
Sy. Ellam intus. *D.* eho, an est domi habiturus? *Sy.* credo: ut est
Dementia. *D.* hæcine fieri? *Sy.* inepta lenitas
Patris, et facilitas prava. *D.* fratris me quidem
Pudet pigetque. *Sy.* nimium inter vos, Demea, ac
Non quia ades præsens dico hoc, pernimium interest.
Tu, quantus quantus, nil nisi sapientia es:
Ille, somnium; sineres vero illum tu tuum
Facere hæc? *D.* sinerem illum? aut non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quam ille quicquam cœperet?
Sy. Vigilantiam tuam tun mihi? *D.* sic sit modo, 400
Ut nunc est, quæso. *Sy.* ut quisque suum volt esse, itast.
D. Quid eum? vidistin hodie? *Sy.* tuumne filium?
Abigam hunc rus; jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
D. Satin scis ibi esse? *Sy.* oh, quem egomet produxi. *D.* optumest.
Metui ne hæreret hic. *Sy.* atque iratum admodum.
D. Quid autem? *Sy.* adortus jurgio est fratrem apud forum
De psaltria hac. *D.* ain vero? *Sy.* vah, nil reticuit.
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso: cœpit clamare, o Æschine,
Hæcine flagitia facere te? hæc te admittere 410
Indigna genere nostro? *D.* oh, lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.

D. Salvos sit; spero erit similis majorum suum. *Sy.* hui!
D. Syre, præceptorumst plenus istorum ille. *Sy.* phy!
Domi habuit unde disceret. *D.* fit sedulo:
Nil prætermitto: consuefacio: denique,
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo: atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. *Sy.* recte sane. *D.* hoc fugito. *Sy.* callide.
D. Hoc laudi est. *Sy.* istæc res est. *D.* hoc vitio datur.
Sy. Probissume. *D.* porro autem. *Sy.* non hercle otiumst
Nunc mi auscultandi; piscis ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautiost:
Nam id nobis tam flagitiumst, quam illa, o Demea,
Non facere vobis, modo quæ dixti: et, quod queo,
Conservis ad eundem istunc præcipio modum:
Hoc salsumst, hoc adustumst, hoc lautumst parum:
Illud recte: iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremo, tamquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere jubeo, et moneo quid facto usus sit.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verum quid facias? ut homost, ita morem geras.
Numquid vis? *D.* mentem vobis meliorem dari.
Sy. Tu rus hinc ibis? *D.* recta. *Sy.* nam quid tu hic agas,
Ubi, siquid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo: unum illud ad me adtinet,
Quando ita volt frater: de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, quem video procul? estne Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle: vah,
Homo amicus nobis jam inde a puero: di boni,

Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Pænuriast, antiqua virtute ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo: ubi etiam hujus generis reliquias
Restare video, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem et conloquar.

SCENA IV.

HEGIO. GETA, DEMEA. PAMPHILA.

H. PRO di immortales, facinus indignum, Geta:
Quid narras? *G.* sic est factum. *H.* ex illan familia
Tam inliberale facinus esse ortum? o Æschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. *D.* videlicet
De psaltria hoc audivit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihili pendit: hei mihi,
Utinamhic prope adesset alicubi, atque audiret hæc.
H. Nisi facient quæ illos æquomst, haud sic auferent.
G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus, tu es patronus, tu pater:
Ille tibi moriens nos commendavit senex:
Si deseris tu, periimus. *H.* cave dixeris:
Neque faciam, neque me satis pie posse arbitror.
D. Adibo; salvere Hegionem plurimum
Jubeo. *H.* oh, te quærebam ipsum: salve, Demea.
D. Quid autem? *H.* major filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni
Neque liberalis functus officium est viri.
D. Quid istuc est? *H.* nostrum amicum noras Simulum, atque
Æqualem? *D.* quidni? *H.* filiam ejus virginem
Vitiavit. *D.* hem. *H.* mane; nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimum. *D.* an quid est etiam amplius?

H. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modost:
Persuasit nox, amor, vinum, adulescentia:
Humanumst; ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotumst; tacitumst; creditumst; virgo ex eo
Compressu gravida facta est: mensis decimus est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si dis placet,
Paravit, quicum vivat: illam deserit.
D. Pro certon tu istæc dicis? *H.* mater virginis
In mediost; ipsa virgo: res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captus servolorum est, non malus
Neque iners: alit illas; solus omnem familiam
Sustentat; hunc abduce, vinci, quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ita factumst, Demea:
Postremo non negabit; coram ipsum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam
Scio. *Pa.* miseram me, differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem: serva me, obsecro. *H.* hem,
Numnam illa quæso parturit? *G.* certe, Hegio.
H. hem;
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea;
Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæso, ut vobis decet.
Sin aliter animus vester est; ego, Demea,
Summa vi defendam has atque illum mortuum.
Cognatus mi erat: una a pueris parvolis
Sumus educti; una semper militiæ et domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deseram.
Quid mihi respondes? *D.* fratrem conveniam, Hegio:
Is, quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

H. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillume agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.
D. Redito; fient, fieri quæ æquomst, omnia.
H. Decet te facere. Geta, duc me intro ad Sostratam.
D. Non me indicente hæc fiunt: utinam hic sit modo
Defunctum: verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

SCENA V.

HEGIO.

Bono animo fac sis, Sostrata; et istam, quod potes,
Fac cónsolere; ego Micionem, si apud forumst,
Conveniam; atque, ut res gestast, narrabo ordine:
Si ita est, facturus ut sit officium suum,
Faciat: sin aliter de hac re est ejus sententia,
Respondeat mi: ut, quid agam, quam primum sciam.

ACTUS IV.

SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

Ct. AIN patrem hinc abisse rus? *S.* jam dudum. *C.* dic sodes. *S.* apud villamst.
Nunc cum maxume operis aliquid facere credo. *C.* utinam quidem,
Quod cum salute ejus fiat, ita se defetigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat surgere.
Sy. Ita fiat, et istoc si quid potis est rectius. *C.* ita: nam hunc diem

Nimis misere cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia propest:
Quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quam huc reverti posset iterum.
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat scio:
Rogabit me: ubi fuerim, quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam? *S.* nilne in mentem est? *C.* nusquam quicquam. *S.* tanto nequior.
Cliens, amicus, hospes, nemost vobis? *C.* sunt; quid postea?
Sy. Hisce opera ut data sit. *C.* quæ non data sit? non potest fieri. *S.* potest.
Ct. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?
Sy. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum, quam ovis est, reddo. *C.* quo modo?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum Deum:
Virtutes narro. *C.* measne? *S.* tuas; homini ilico lacrumæ cadunt,
Quasi puero, gaudio; hem tibi autem. *C.* quidnam est? *S.* lupus in fabula.
Ct. Paterne? *S.* is ipsus. *C.* Syre, quid agimus? *S.* fuge modo intro, ego videro.
Ct. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin? *S.* potin ut desinas?

SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

D. Næ ego homo infelix; primum fratrem nusquam invenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam scio.
Ct. Syre. *Sy.* quid est? *Ct.* men quærit? *Sy.* verum. *Ct.* perii. *Sy.* quin tu bono animo es.
D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porro obnuntio: ægre solus, si quid fit, fero.
Sy. Rideo hunc: se primum ait scire: is solus nescit omnia.
D. Nunc redeo: si forte frater redierit viso. *Ct.* Syre,
Obsecro, vide ne ille huc prorsus se inruat. *Sy.* etiam taces?
Ego cavebo. *Ct.* numquam hercle hodie ego istuc committam tibi:
Nam me in cellulam aliquam cum illa concludam: id tutissimumst.
Sy. Age, tamen ego hunc amovebo. *D.* sed eccum sceleratum Syrum.
Sy. Non hercle hic quidem perdurare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est miseria?
D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? est frater domi?
Sy. Quid, malum, mihi bone vir narras? equidem perii. *D.* quid tibi est?

Sy. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, et istam psaltriam
Usque occidit. *D.* hem, quid narras? *Sy.* hem, vide ut discidit labrum.
D. Quamobrem? *Sy.* me impulsore hanc emptam esse ait. *D.* non tu eum rus hinc modo
Produxe aibas? *Sy.* factum: verum venit post insaniens:
Nil pepercit; non puduisse verberare hominem senem?
Quem ego puerum modo tantillum in manibus gestavi meis?
D. Laudo: o Ctesipho, patrissas: abi, virum te judico.
Sy. Laudas? næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.
D. Fortiter. *Sy.* perquam, quia miseram mulierem et me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D. Non potuit melius; idem quod ego sensit, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? *Sy.* non est. *D.* ubi illum quæram, cogito.
Sy. Scio ubi sit, verum hodie numquam monstrabo. *D.* hem, quid ais? *Sy.* ita.
D. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. *Sy.* at nomen nescio
Illius hominis, sed locum novi ubi sit. *D.* dic ergo locum.
Sy. Nostin porticum apud macellum hac deorsum? *D.* quidni noverim?
Sy. Præterito hac recte platea sursus: ubi eo veneris,
Clivos deorsum vorsum est; hac te præcipitato: postea
Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est:

Illic ubi etiam caprificus magna est. *D.* novi. *Sy.* hac pergito.

D. Id quidem angiportum non est pervium. *Sy.* verum hercle; vah,
Censen hominem me esse? erravi: in porticum rursum redi:
Sane hac multo propius ibis, et minor est erratio.
Scin Cratini hujus ditis ædes? *D.* scio. *Sy.* ubi eas præterieris,
Ad sinistram hac recta platea; ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla, et exadvorsum fabrica: ibi est. *D.* quid ibi facit?

Sy. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

D. Ubi potetis vos: bene sane; sed cesso ad eum pergere?

Sy. I sane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
Æschinus odiosus cessat: prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus; ego jam prospiciam mihi:
Nam jam adibo, atque unum quicquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam: et cyathos sorbilans paulatim hunc producam diem.

SCENA III.

MICIO. HEGIO.

M. Ego in hac re nil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortumst, corrigo.

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero,
qui ita putant;
Sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi expostules,
Et ultro accusant: id quia non est a me factum, agis gratias?

He. Ah, minime: numquam te aliter atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
Suspicionem hanc propter fratrem esse: ejus esse illam psaltriam.

M. Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto, eamus. *He.* bene facis:
Nam et illi jam animum rellevaris, quæ dolore ac miseria
Tabescit: et tuo officio fueris functus; sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. *M.* immo ego quoque ibo. *He.* bene facis:
Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quo modo
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam inpotentiam se semper credunt ludier.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.

M. Et recte et verum dicis. *He.* sequere me ergo hac intro. *M.* maxume.

SCENA IV.

ÆSCHINUS.

DISCRUCIOR animi:
Hocine ex inproviso mali mi objici

Tantum; ut neque quid de me faciam, nec quid agam certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus præ timore
Obstupuit: pectore consistere nil consili quit;
Vah, quomodo me hac expediam turba, nescio: tanta nunc
Suspicio de me incidit:
Neque ea inmerito: Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc emisse: id
Anus mi indicium fecit.
Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa, ubi eam vidi, ilico
Accedo; rogito, Pamphila quid agat, jamne partus adsiet,
Eone obstetricem accersat; illa exclamat, Abi, abi, jam, Æschine,
Satis diu dedisti verba: sat adhuc tua nos frustratast fides.
Hem, quid istuc obsecro, inquamst? Valeas, habeas illam quæ placet.
Sensi ilico id illas suspicari: sed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc? quod minimest opus
Usquam efferi: ac mitto: fieri potest est ut ne qua exeat;
Ipsum id metuo ut credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta est domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri; non me hanc rem patri,
Ut ut erat gesta, indicasse? exorassem ut eam ducerem.

Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Æschine, expergiscere:
Nunc hoc primumst: ad illas ibo, ut purgem me; accedam ad fores:
Perii; horresco semper, ubi pultare hasce occipio miser.
Heus, heus: Æschinus ego sum; aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.—

SCENA V.

MICIO. ÆSCHINUS.

M. —ITA uti dixti, Sostrata, 640
Facito: ego Æschinum conveniam; ut, quomodo acta hæc sunt, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? *Æ.* pater hercle est, perii. *M.* Æschine.
Æ. Quid huic hic negotist? *M.* tune has pepulisti fores?
Tacet; cur non ludo hunc aliquantisper? melius est,
Quandoquidem hoc numquam mi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? *Æ.* non equidem istas, quod sciam.
M. Ita: nam mirabar quid hic negoti esset tibi.
Erubuit: salva res est. *Æ.* dic sodes, pater,
Tibi vero quid istic rei fuit? *M.* nil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo 650
Huc advocatum sibi. *Æ.* quid? *M.* ego dicam tibi:
Habitant hic quædam mulieres; pauperculæ,
Ut opiner has non nosse te: et certo scio:
Neque enim diu huc commigrarunt. *Æ.* quid tum postea?

M. Virgo est cum matre. *Æ.* perge. *M.* hæc virgo orbast patre:
Hic meus amicus illi genere est proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. *Æ.* perii. *M.* quid est?
Æ. Nil: recte: perge. *M.* is venit ut secum avehat:
Nam habitat Mileti. *Æ.* hem, virginem ut secum avehat?
M. Sic est. *Æ.* Miletum usque obsecro? *M.* ita. *Æ.* animo malest.
Quid ipsæ? quid aiunt? *M.* quid illas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum: neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari.
Æ. Eho, nonne hæc justa tibi videntur postea?
M. Non. *Æ.* obsecro non? an illam hinc abducet, pater?
M. Quid illam ni abducat? *Æ.* factum a vobis duriter,
Inmisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. Quamobrem? *Æ.* rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui cum ea consuevit prior?
Qui infelix haud scio an illam misere nunc amat,
Cum hanc sibi videbit præsens præsentem eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.
M. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? *Æ.* an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret exspectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, et id defendere.
M. Ridiculum: advorsusne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,

Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus; quid est?
Quid lacrumas? *Æ.* pater, obsecro, ausculta. *M.* Æschine, audivi omnia,
Et scio: nam te amo: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi.
Æ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet:
Et me tui pudet. *M.* credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere? 690
Virginem vitiasti, quam te non jus fuerat tangere.
Jam peccatum primum id magnum, magnum at humanum tamen.
Fecere alii sæpe item boni; at postquam id evenit, cedo,
Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi
Quid fieret? qua fieret? si te mi ipsum puduit dicere,
Qua resciscerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti et te, et illam miseram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid credebas? dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum? 699
Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem. *Æ.* hem. *M.* bono animo es inquam. *Æ.* pater,
Obsecro num ludis tu nunc me? *M.* ego te? quamobrem? *Æ.* nescio:
Nisi tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.

M. Abi domum, ac deos conprecare, ut uxorem accersas: abi.
Æ. Quid, jam uxorem? *M.* jam. *Æ.* jam? *M.* jam quantum potest. *Æ.* di me, pater,
Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc ego amo meos.
M. Quid? quam illam? *Æ.* æque. *M.* perbenigne. *Æ.* quid? ille ubi est Milesius?
M .Abiit, periit, navem ascendit; sed cur cessas? *Æ.* abi, pater:
Tu deos potius conprecare: nam tibi eos certo scio,
Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.
M .Ego eo intro: ut, quæ opus sunt, parentur: tu fac ut dixi, si sapis.
Æ. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hicine non gestandus in sinu est? hem;
Itaque adeo magnam mi injicit sua commoditate curam:
Ne inprudens faciam forte quod nolit, sciens cavebo.
Sed cesso ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet sim?

SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS sum ambulando: ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Jupiter.
Perreptavi usque omne oppidum: ad portam, ad lacum:
Quo non? nec fabrica illi ulla erat: nec fratrem homo

Vidisse se aibat quisquam; nunc vero domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

SCENA VII.

MICIO. DEMEA.

M. IBO, illis dicam nullam esse in nobis moram.
D. Sed eccum ipsum: te jamdudum quæro, o Micio.
M. Quidnam? *D.* fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adulescentis. *M.* ecce autem. *D.* nova,
Capitalia. *M.* ohe, jam. *D.* ah nescis qui vir sit.
M. scio.
D. O stulte, tu de psaltria me somnias
Agere: hoc peccatum in virginem est civem. *M.*
scio.
D. Oho, scis et patere? *M.* quidni patiar? *D.* dic
mihi,
Non clamas? non insanis? *M.* non; malim quidem.
D. Puer natust. *M.* di bene vortant. *D.* virgo nihil
habet.
M. Audivi. *D.* et ducenda indotatast. *M.* scilicet.
D. Quid nunc futurumst? *M.* id enim quod res ipsa
fert:
Illinc huc transferetur virgo. *D.* o Jupiter,
Istocine pacto oportet? *M.* quid faciam amplius?
D. Quid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet,
Simulare certe est hominis. *M.* quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
Dempsi metum omnem: hæc magis sunt hominis.
D. ceterum,
Placet tibi factum, Micio? *M.* non, si queam
Mutare: nunc cum non queo, animo æquo fero.
Ita vitast hominum, quasi si ludas tesseris.
Si illud, quod maxume opus est jactu, non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
D. Corrector! nempe tua arte viginti minæ

Pro psaltria periere: quæ quantum potest,
Aliquo abjicienda est: si non pretio, gratiis.
M. Neque est, neque illam sane studeo vendere.
D. Quid illa igitur facias? *M.* domi erit. *D.* pro divom fidem,
Meretrix et mater familias una in domo?
M. Cur non? *D.* sanumne credis te esse? *M.* equidem arbitror.
D. Ita me di ament, ut video tuam ego ineptiam;
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
M. Cur non? *D.* et nova nupta eadem hæc discet. *M.* scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. *M.* probe.
Et tute nobiscum una, si opus sit. *D.* hei mihi!
Non te hæc pudent? *M.* jam vero omitte, o Demea,
Tuam istanc iracundiam: atque ita uti decet
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam; post huc redeo. *D.* o Jupiter,
Hancine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adulescens luxu perditus:
Senex delirans; ipsa si cupiat Salus,
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS V.

SCENA I.

SYRUS. DEMEA.

Sy. EDEPOL, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteque munus administrasti tuum:
Abi; sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. *D.* illuc sis vide;
Exemplum disciplinæ. *Sy.* ecce autem hic adest
Senex noster; quid fit? quid tu es tristis? *D.* oh scelus!

Sy. Ohe; jam: tu verba fundis hic sapientia?
D. Tu si meus esses, *Sy.* dis quidem esses, Demea;
Ac tuam rem constabilisses. *D.* exemplo omnibus
Curarem ut esses. *Sy.* quamobrem? quid feci?
D. rogas?
In ipsa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gesta. *Sy.* sane nollem huc exitum.

SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMEA.

Dr. HEUS, Syre, rogat te Ctesipho ut redeas. *Sy.* abi.
D. Quid Ctesiphonem hic narrat? *Sy.* nil. *D.* eho, carnufex,
Est Ctesipho intus? *Sy.* non est. *D.* cur hic nominat?
Sy. Est alius quidam, parasitaster paululus:
Nostin? *D.* jam scibo. *Sy.* quid agis? quo abis?
D. mitte me.
Sy. Noli inquam. *D.* non manum abstines, mastigia?
An tibi jam mavis cerebrum dispergam hic? *Sy.* abit.
Edepol commissatorem haud sane commodum,
Præsertim Ctesiphoni; quid ego nunc agam?
Nisi dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi; sic agam.

SCENA III.

MICIO. DEMEA.

M. PARATA a nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata,
Ubi vis; quisnam a me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mihi quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?

O cælum, o terra, o maria Neptuni. *M.* hem tibi,
Rescivit omnem rem; id nunc clamat scilicet:
Paratæ lites: succurrendumst. *D.* eccum adest
Communis corruptela nostrum liberum.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus; dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum? responde. *M.* factumst, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? num qui minus
Mihi idem jus æquumst esse, quod mecumst tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non æquom dicis. *D.* non? *M.* nam vetus verbum hoc quidemst,
Communia esse amicorum inter se omnia.
D. Facete: nunc demum istæc nata oratiost.
M. Ausculta paucis, nisi molestumst, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filii
Quem faciunt, quæso hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore;
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine;
Conserva, quære, parce; fac quamplurimum
Illis relinquas, gloriamque istanc tibi:
Mea, quæ præter spem evenere: utantur sine:
De summa nil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse omne; hæc si voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mi et tibi et illis dempseris molestiam.
D. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. *M.* mane:
Scio: istuc ibam; multa in homine, Demea,
Signa insunt, quibus ex conjectura facile fit:

Duo cum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet inpune facere huic, illi non licet:
Non quo dissimilis res sit, sed quo is qui facit.
Quæ ego in illis esse video, ut confidam fore
Ita ut volumus; video eos sapere, intellegere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium atque animum; quo vis illos tu die
Reducas; at enim metuas, ne ab re sint tamen
Omissiores paulo: o noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium senectus adfert hominibus,
Adtentiores sumus ad rem omnes, quam sat est:
Quod illos sat ætas acuet. *D.* ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus æquos subvortat. *M.* tace,
Non fiet; mitte jam istæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. *D.* scilicet ita tempus fert,
Faciundumst: ceterum rus cras cum filio
Cum primo luci. *M.* immo de nocte censeo:
Hodie modo hilarum te face. *D.* et istam psaltriam
Una illuc mecum hinc abstraham. *M.* pugnaveris.
Eo pacto prorsum illi alligaris filium.
Modo facito ut illam serves. *D.* ego istuc videro: atque
Illi favillæ plena, fumi ac pollinis,
Coquendo sit faxo et molendo: præter hæc
Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbost. *M.* places.
Nunc mihi videre sapere; atque equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogam ut cum illa una cubet.
D. Derides? fortunatus, qui isto animo sies:
Ego sentio. *M.* ah, pergisne? *D.* jam jam desino.
M. I ergo intro; et cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

SCENA IV.

DEMEA.

NUMQUAM ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuat,
Quin res, ætas, usus semper aliquid adportet novi;
Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nescias;
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo ut repudies:
Quod nunc mi evenit: nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Prope decurso spatio, omitto; id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuivis facilest noscere.
Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis: 869
Clemens, placidus, nulli lædere os, adridere omnibus:
Sibi vixit: sibi sumptum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, sævos, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,
Alia cura: heja autem, dum studeo illis ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab eis fero,
Odium: ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant: me fugitant: illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt: apud illum sunt ambo, ego desertus sum:
Illum ut vivat optant, meam autem mortem exspectant scilicet. 880
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Age nunc jam, experiamur porro contra, ecquid ego possiem

Blande dicere aut benigne facere, quando huc provocat
Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit: id mea minume refert, qui sum natu maxumus.

SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

Sy. HEUS, Demea, rogat frater ne abeas longius.
D. Quis homo? o Syre noster, salve: quid fit? quid agitur?
Sy. Recte. *D.* optumest; jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam, o noster, quid fit? quid agitur?
Servum haud inliberalem præbes te: et tibi
Lubens bene faxim. *Sy.* gratiam habeo. *D.* atqui, Syre,
Hoc verumst, et ipsa re experiere propediem.

SCENA VI.

GETA. DEMEA.

G. HERA, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem
Accersant; sed eccum Demeam; salvos sies.
D. O, qui vocare? *G.* Geta. *D.* Geta, hominem maxumi
Preti te esse hodie judicavi animo meo:
Nam is mihi profecto est servos spectatus satis,
Cui dominus curæst: ita uti tibi sensi, Geta.
Et tibi ob eam rem, siquid usus venerit,
Lubens bene faxim; meditor esse adfabilis;
Et bene procedit. *G.* bonus es cum hæc existumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

SCENA VII.

ÆSCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

Æ. OCCIDUNT me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere; in apparando consumunt diem.

D. Quid agitur, Æschine? *Æ.* ehem, pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero et animo et natura pater;
Qui te amat plus quam hosce oculos; sed cur non domum
Uxorem accersis? *Æ.* cupio: verum hoc mihi moræst
Tibicina, et hymenæum qui cantent. *D.* eho,
Vin tu huic seni auscultare? *Æ.* quid? *D.* missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum potest: hac transfer: unam fac domum:
Traduce et matrem et familiam omnem ad nos. *Æ.* placet,
Pater lepidissime. *D.* euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, sumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam; jube nunc jam
Dinumeret ille Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire ac facere? *Sy.* quid ego? *D.* dirue.
Tu illas abi et traduce. *G.* di tibi, Demea,
Benefaciant, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. *D.* dignos arbitror.
Quid tu ais? *Æ.* sic opinor. *D.* multo rectiust,
Quam illam puerperam hac nunc [illegible] per viam
Ægrotam. *Æ.* nil enim vidi[illegible], mi pater.
D. Sic soleo; sed eccum Micio egreditur foras.

SCENA VIII.

MICIO. DEMEA. ÆSCHINUS.

M. JUBET frater? ubi is est? tun jubes hoc, Demea?
D. Ego vero jubeo, et hac re et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adjuvare, adjungere. *Æ.* ita quæso, pater.

M. Haud aliter censeo. *D.* immo hercle ita nobis decet:
Primum hujus uxori est mater. *M.* est; quid postea?
D. Proba et modesta. *M.* ita aiunt. *D.* natu grandior.
M. Scio. *D.* parere jam diu hæc per annos non potest:
Nec qui eam respiciat, quisquam est: sola est. *M.* quam hic rem agit?
D. Hanc te æquum est ducere: et te operam ut fiat dare.
M. Me ducere autem? *D.* te. *M.* me? *D.* te inquam. *M.* ineptis. *D.* si tu sis homo,
Hic faciat. *Æ.* mi pater. *M.* quid tu autem huic, asine, auscultas? *D.* nihil agis:
Fieri aliter non potest. *M.* deliras. *Æ.* sine te exorem, mi pater.
M. Insanis? aufer. *D.* age, da veniam filio. *M.* satin sanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?
Æ. Fac: promisi ego illis. *M.* promisti autem? de te largitor, puer.
D. Age, quid si quid te majus oret? *M.* quasi si hoc non sit maxumum.
D. Da ver[illegible] *Æ.* ne gravare. *D.* fac, promitte. *M.* nu[illegible]titis?
Æ. Non, nisi te exorem. *M.* vis est hæc quidem. *D.* age prolixe, Micio.
M. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea
Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat. *Æ.* bene facis.
D. Merito tuo te amo; verum. *M.* quid? *D.* ego dicam, hoc cum fit quod volo.
M. Quid nunc? quid restat? *D.* Hegio hic est his cognatus proxumus:

Adfinis nobis; pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. Quid facere? *D.* agelli est hic sub urbe paulum quod locitas foras:
Huic demus qui fruatur. *M.* paulum id autem est? *D.* si multumst, tamen
Faciundum est: pro patre huic est; bonus est; noster est; recte datur.
Postremo nunc meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et sapienter dixti dudum, Vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus; hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est vere, et re ipsa fieri oportet, Micio.

M. Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt. *Æ.* mi pater. *D.* nunc tu mihi,
Micio, es germanus pariter animo ac corpore. *M.* gaudeo.

D. Suo sibi gladio hunc jugulo—

SCENA IX.

SYRUS. DEMEA. MICIO. ÆSCHINUS.

Sy. —FACTUM est quod jussisti, Demea.

D. Frugi homo es; ego edepol hodie mea quidem sententia
Judico Syrum fieri esse æquum liberum. *M.* istunc liberum?
Quodnam ob factum? *D.* multa. *Sy.* o noster Demea, edepol vir bonu's:
Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo;
Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui omnia.

D. Res apparet; et quidem porro hæc, obsonare cum fide,

Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc sunt officia. *Sy.* o lepidum caput.
D. Postremo, hodie in psaltria ista emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodesse æquumst: alii meliores erunt:
Denique hic vult fieri. *M.* vin tu hoc fieri? *Æ.* cupio. *M.* si quidem
Tu vis, Syre, eho accede huc ad me: liber esto. *Sy.* bene facis:
Omnibus gratiam habeo: et seorsum tibi præterea, Demea.
D. Gaudeo. *Æ.* et ego. *Sy.* credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.
D. Optumam quidem mulierem. *Sy.* et quidem tuo nepoti hujus filio
Hodie prima mammam dedit hæc. *D.* hercle vero serio,
Siquidem prima dedit; haud dubiumst, quin emitti æquum siet.
M. Ob eam rem? *D.* ob eam: postremo a me argentum, quanti est, sumito.
Sy. Di tibi, Demea, omnia omnes semper optata offerant.
M. Syre, processisti hodie pulchre. *D.* siquidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies; atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur; reddet tibi cito. *M.* istoc vilius.
Æ. Frugi homo est. *Sy.* reddam hercle, da modo. *Æ.* age, pater. *M.* post consulam.
D. Faciet. *Sy.* o vir optume. *Æ.* o pater mi festivissime.
M. Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?

Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas?
D. dicam tibi:
Ut id ostenderem, quod te isti facilem et festivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono;
Sed adsentando atque indulgendo et largiendo, Micio.
Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa, Æschine, est:
Quia non justa injusta prorsus omnia omnino obsequor;
Missa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed si id vultis potius, quæ vos propter adulescentiam
Minus videtis, magis inpense cupitis, consulitis parum,
Hæc reprehendere et corrigere quem, obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. *Æ.* tibi, pater, permittimus:
Plus scis quid opus facto est; sed de fratre quid fiet? *D.* sino.
Habeat: in istac finem faciat. *M.* istuc recte. Plaudite.
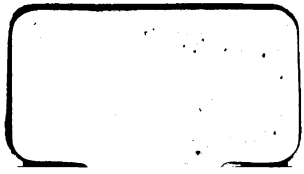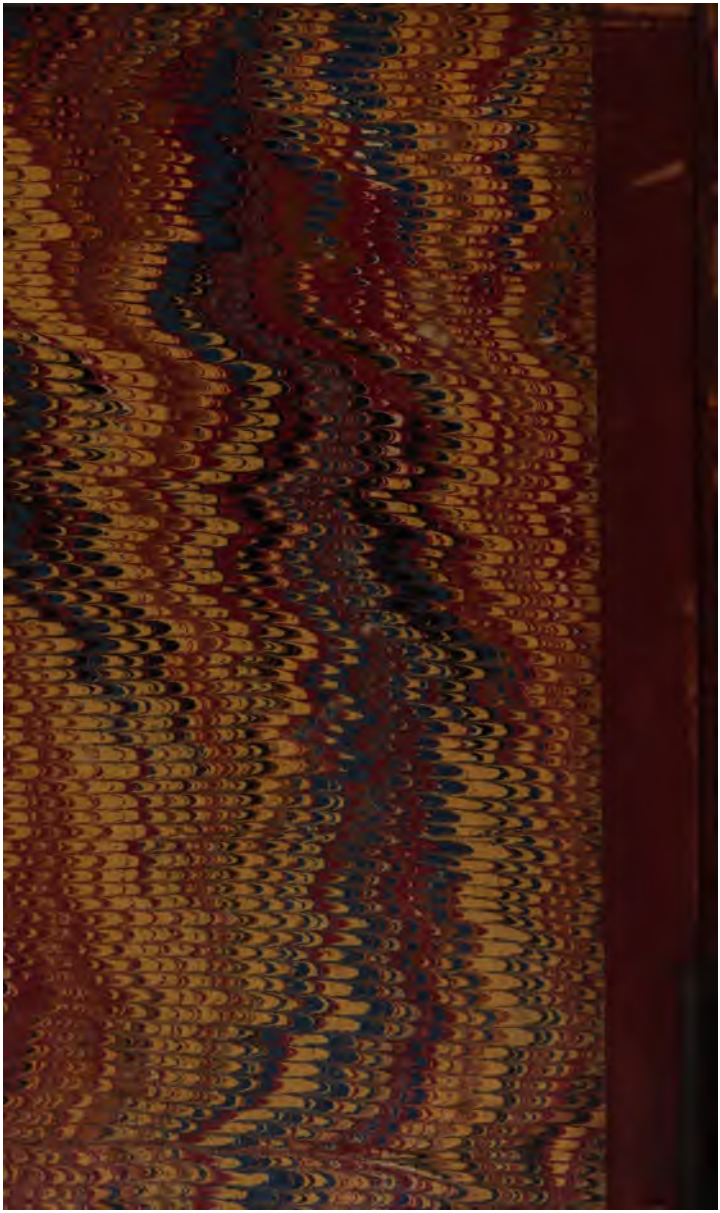
FINIS.